

ZEZEN LARRUA

(Jarraipena)

(S. Espriu-ren La Pell de brau Otsalarren euskaratua)

XXI

Sepharad-eko errotak:
ametsak poliki-poliki
egi bihurtuko dira.

Haize-errota, odol-errota:
hezurak ere ehotu behar dira
ogia ona izan dezagun.

Jaisten gara, hitzetatik,
izuaren osin sakonera:
hitz arinak jasoko gaitu
argitasun berrira arte.

Salvador Espriu aurtengo otsailaren 22an hil zen Barcelonan eta biharamunean bere gogo-minezko Arenys de Mar-go hilerrian hobiratu. G.B.

Bere heriotzarekin, Penintsula osoan gure mende honetan eman den poetarik handienetakoa joan zaigu. Katalan hizkuntzari leial eta zintzo jarraituz iraupenerako sena indarberritu zion, zapalkuntzazko urte larri haietan. Holakoa bai zen poetaren gogo:

*hitz arinak jasoko gaitu
argitasun berrira arte.*

Gure abotsen
mailadetatik,
zerua itzuliz
poliki-poliki
presondegi sakon,
itzal itsu,
eta bapatean
osin izu gara.

Hitzen eskala
goretetik,
argia jasotzen genuen
jadanik liberatua:
eguna gertatzen da
uraren gaua.

Baina hegoek
zaindu zuten
printze lokartua,
denbora harrigarriaren
amets barruan
iraganbide zaharra,
urrunduz, mutu
izuaren oihuz,
galdetzen badugu
Sefharad-egatik.

Eta inork ezer guti eskaintzen zuen garai haietan, bere bakardadetik zuzia altxatuz guziera argi egin zien, herri baten larri-mina agerraraziz eta kezkatzera bultzaraziz.

Zentzura garaiak ziren izan ere, eta zerbait egingo bazuen sinbo-
lojiatzko hizkuntza berezi bat asmatu beharrean aurkitu zen, kulturaz
jantziak zirenen aburuen bidez laster zabalkunde handia lortuz. Meta-
fora anitzez baliatzen zen, horiek maiz sententzia zorrotzez. Horrela
konsegitu zuen beti kritikari ozen agertzea.

Anaiarteko gerra baten minak bizi guzira eraginda utzi zuen
gizona. Hala ere, bere poemagintza errekonziliatzearen aldekoa da.
Badaki

Zezenplazaren erdian oihartzunak jasotzen ditugu,
latz eta zutoihal bihurtuz.

Palmondopean amak epaituz
itsasandiko gure herria.

Iratzar, iratzar eta esan zein eskuk
hartu lezaken bustin zahar honetatik
agintaritza berriko makila.

Zeren janadik inoiz ez baitu euririk egiten alor lehorretan,
hotz izugarri bideak jarraitzen ditugunez,
heriotza iritsi eta denbora joana denez,
galdetzen dizugu geroan nork gidatuko duen
nekatu pausuaren beste une laburra
Sefharad-go belaunaldietan.

*ogi lazdun luberria
aho zaharrei ematen diena
beti odol gustua!*

Ez dela gizakien burubidea elkar joka ibiltzea eta oihartzunez ager-
tuko zuen:

*bakédun gizonak,
ulertzera ahalegintzen garenok.*

Historia ondo ezagutzen zuen gizona zen Salvador Espriu eta ain-
tzinekoen jakituria maiz hartzen zuen adibidetzat. Biblia, gizartearen
esperientzia nagusitatzat erabiliko zuen eta juduen alderako begirapena
ez zuen ezkutatu. Bere hizkuntza berezi hortan Espainia da Sep-
harad, bertako semeak izanik boteak izan ziren sepharditen ohoretan.
Anaiarteko jazarpenak gorrotogari zituen, Franco-ren jokabidea be-
zalatsu. Horregatik zion:

*Batuetan beharrezkoa eta nahitaezkoa da
gizon bat herri bategatik hiltzea,
baina sekula ez da hil behar herri guzira
gizon bakar bategatik:
oroi zaite beti honetaz, Sefharad.*

XXIV

Gidatzeko deitzen bazaitue
 une labur batean
 belaunaldien
 milurteko pausoa,
 urrea berezi,
 ametsa eta izena.
 Baita ere ponpa
 harro hitz-hutsa
 ohorearen eta
 sabelaren lotsaz
 Egia
 derrigortuz
 hil arte
 kontsolagarrien
 laguntasunik gabe.
 Ez inoiz espero izan
 oroitzak uzterik,
 zeren zerbitzaririk
 apalenetako bat
 besterik ez zara.

Beretzat, Jainkoaren aurrean bezala, gizon guziak ziren berdinak eta guzien alde oihu egingo zuen:

*Egia esango dugu, atsedetik gabe,
 ohorez zerbitzeko, guzion oinpean.*

Holakoa genduen S. Espriu. Merezimendurik anitz zuelako ardu-ratu ginen bere poesiaz. Bere *Llibre de Sinera (Sinera-ko liburua)*, 1966. urteko *Egan*-en argitaratu genuen, 40-66 orrialdeetan. Lehen sei orrialdeak S. Espriu eta bere poesia adieraziz. Gure eritziak ezagutu nahi dituenak jo dezala bertara. Gaur, Salvador betiko pausatu delarik, gizona eta bere obra ezagutzeko lagungarri da oraindik. Urrengo urtean, 1967an (40-42 orr.) «Pais Basc» itzulia agerrarazi genuen. Hura zen orduan Euskal Herriari eskaini zion omenaldia. Gizona, edonongo gizona hain maite zuen poetak begiramen berezi eta maitagarria zuen Euskal Herriarentzat.

Ezindua
 eta sufritzen duen hura
 izango bai dira betiko
 zure jaun soilak.
 Jainkoa ezik,
 guztien
 oinpean
 jarri zaituena.

XXV

Egia esango dugu, atsedetik gabe,
 ohorez zerbitzeko, guzien oinpean.

Gaitzesten ditugu tripazaiak, hitz puztuak,
 urrearen harrokeri lotsagarriak,
 suertearen karta gaizki errepertituak,
 intsentsuaren ke sendoa aberatsei.
 Orain jaunen herria zirtzila da,
 bere gorrotoan makurtzen da zakurrak bezala,
 zaunkaz urrutitik, hurbilagotik jasango du makila
 eta, bustinean barneratuz, heriotz bideak jarraitzen.

Kantaz ilunean eraikitzen ditugu
 ametsaren horma altuak, bisuts honen abaroan.
 Gauaz iristen da iturri askoren zurrumurrua:
 izuari ateak itxiaz goaz.

XXVI

Ilunean irauneraziz nago
atea ondo hertsirik
eta zakurrak loa galdurik
lapur beldurraren aurka.
Haizea marraskatuz entzun dugu
gelditzen ez den ahoz

Aintzinako amets hostoak
jaten zituen banan-bana.
Jadanik oroitzak horzkatzen gaitu
horzkada gogorrez.
Sepharad, gure seme,
adar lehordun arbola!

Sedaz egiten du hari luzea
gure hil-oihaltzat.
Baina behatz ehunginak
artilaren beroa nahi dute.
Oinaze handien isiletik
sortzen da aske aldarria.
Azken sufrikario honetan
esperantzaz jantzirik.

Denboraren erdian,
nire etxea gordetzen dut itzarturik.
Giltzia emanen diot
hurbiltzen den argiari:
ibilitako gaua
poliki-poliki egunsentia da.

XXVII

Esaten genuen: «Sepharad-go negua!
Menderatu ditugu iluna eta hizotza».
Baina udarako zeruak iristean,
non ez genuen egunsenti seinalerik irakurten.

Haizea gelditzen bada, arnasa entzuten dugu
lo atsedenean dagoen lurretik
amets nekez hau. Orain irtetzen gara
aterpetik toki soileraino, arriskuraino,
eta pizten ditugu
begirale suak gauean.

XXVIII

Geldiro dantzatu gara korruan,
zuen inguruan, udararen barean,
eskuak elkarturik, gerraren oihuak aurrestituz,
Sarón-go zeruaren dantza argiak.

Nork berezi ahal du lurra errautsetik,
nola libratu zezake denbora eta oroitzatik?
Mendi altu batzuk eta urezko eraztun
fin hau itsasoz Sepharad mugatuz.

Ez zaitetzala saiatu iratzartzen bere amets zailetik,
urrutiratu zaitte argi hotzpean beilatzerara.
Gaur hobeezinezko lotan ikusten dute
begiek eta zure gaua, herri zaharraren maitasunez.

XXIX

Poliki poliki ahantzi ditugu
eta bukatzen doaz
dantzak eta kantzak
zeru zahar
Sarón-go.
Izuagatik hurbilduz dator
artz
dantzaren erritmoa.

Gurpila jiraka gelditu gabe.
Eguzkia irten eta sartuz
eta argipean
ez dago inoiz ezer berririk.
Liburua irakurtzen baduzu
Predikariarena,
erraza idurituko zaizu
dena jakitea:
norbere burua engainatu nahi duenak
egin dezake minik gabe.
Orain «arratsa» diogu,
gero esango dugu «goiza»,
baina betiko galtzen gara
gau berean.
Orotarikoak dira gizonak,
orotarikoak arrazoiak,
ametsa bizi zaigu
maitasun batena
eta laster hazten zaigu
heriotzaraino.

XXX

Orotarikoak dira gizonak eta orotarikoak hizkuntzak,
eta izen asko komeni izan dira maitasun batentzat.

Zilar zahar eta hauskor biguna berandu itzultzen da
alorretako argian gelditurik.
Lurra bere mila belarri findun tranpaz
txoriak katibu dituela aireko kantuetatik.

Bai, uler eta zure egin, baitere,
olibondoetatik,
altu eta apal haizeak preso duen abotzaren egia:
«Orotarikoak dira hizkuntzak eta orotarikoak gizonak,
eta izen asko komeniko dira maitasun batentzat».